הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר הפלאה

שורשי הים על משנה תורה, הלכות נזירות

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות נזירות

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-נזירות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ח 4
הלכה יד 4
הלכה יז 13

פרק ח

הלכה יד

שורש נזירות על תנאי האומר **הריני נזיר ע"מ שאגלח ממעו' מ"ב הר"ז נזיר ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר אלא מן החולין כו'**. הכי איתא בפ"ב דביצה ד"כ ע"א נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח כו' כתב רש"י נדור על התודה ואינו יוצא כו' וכי אמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכי הדר אמר ע"מ לאו מילתא היא עכ"ל וכ"כ התוס' ומבואר כונתם דתפסינן לשון ראשון שאמר הרי עלי וכי הדר אמר ע"מ בעי למיהדר ביה ומשו"ה אמרינן דלאו מילתא היא וכ"כ הרב תה"ד ז"ל בסימן ש"ן ומהראנ"ח ח"א סימן ע"ז והרב משפט צדק ח"א סימן י"ד והראד"ב בתשו' סי' רי"ד.

וראיתי להרב מ"ץ ז"ל שם דס"ו ע"א שהק' ע"ז דלפי דבריהם שמעתין אזלא כב"ש דשנינו בר"פ ב' דנזיר גבי מתני' דהריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה בש"א נזיר ובה"א אינו נזיר ופי' רש"י דטעמא דב"ש דכיון דאמר הריני נזיר חל עליה הנזירות וכי הדר אמר מן הגרוגרות לא אמר כלו' ובה"א אינו נזיר דכיון דאמר מן הגרוגרו' לא שייך נזירות בגרוגרות יע"ש ועוד עמד מתמיה על רבינו שפסק בההיא מתני' כב"ה ופסק להך דהכא ומרן כ"מ יחס שיטת רש"י ותוספות דביצה בדעת רבינו וכיון שכן פסק תרתי דסתרן אהדדי ועוד הק' דכיון דתוך כדי דיבור דאמר הרי עלי חזר ואמר ע"מ למה לא יהיה תנאו קיים דהא קי"ל תכ"ד כדיבור דמי לבד ממקדש ומגרש ועע"א ומגדף כדאיתא בפ' בתרא דנדרים דפ"ז ע"א ובפ' יש נוחלין דקכ"ט ע"ב עד שמצא לרבינו ברפט"ו מהלכות מעה"ק שכתב בהדייא דאין חזרה בהקדש אפילו בתכ"ד והכי איתא בתמורה דכ"ה אלא שעדיין הוקשה לו למה לא מנו הקדש נמי בפ' י"ן בהדי הינך דלא מהני בהו חזרה תכ"ד והניחה בצ"ע יע"ש והנה זה שהוקשה לו דלפי פי' רש"י ותוס' ז"ל הא שמעתין אזלא כב"ש דס"ל בכה"ג תפוס לשון ראשון ושלפ"ז רבינו סותר את עצמו ל"ק כלל לפי מ"ש התוס' במנחות פ' התודה דפ"א ע"ב ד"ה תודה וז"ל דכי אמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב הכל מן החולין דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין וכי הדר ואמר ולחמה מן המעשר לא מצי הדר ביה ואפי' תוך כדי דיבור דלא בעייא לבית שמאי גבי הריני נזיר מן הגרוגרות כו' אלא אפי' לב"ה כו' לא דמי להכא דבעי למיהדר ולא מצי למיהדר דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כו' עכ"ל הרי שהתוס' עלו לחלק בין ההיא דהריני נזיר מן הגרוגרות לאומר הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר דגבי הריני נזיר מן הגרוגרות ליכא חזרה בדבריו אלא פרושי קמפרש ללשונו הראשון שאמר הריני נזיר דהוי מן הגרוגרות ולכך אמרו ב"ה דאין כאן נזירות אבל באומר הרי עלי תודה דבלשון

זה שויתיה אנפשיה חובה להביא קרבן תודה כי הדר אמר ולחמה מן החולין יש כאן חזרה מלשון הרי עלי שאמר בתחילה דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין וכי מתנה להבי' מן החולין אין כאן חובה אלא נדבה.

גם מה שהוקשה לו אמאי לא אמרי' תכ"ד כדיבור דמי והביא ההיא דתמורה להוכיח דלא מהני חזרה בהקדש אפי' תכ"ד הנה התוס' בפ' התודה בסוף דבריהם כתבו ג"כ כדבריו ואשתמיט מיניה דבריהם ז"ל יע"ש ומה שיש לעמוד בזה בדברי התוס' שם עיין להרב מש"ל בר"פ ט"ו מה' מע"הק ובס' צאן קדשים שם ולהרב מח"א ה' צדקה סימן ח' ובמקום אחר נעמוד ע"ז בס"ד וראיתי להרב מח"א בה' צדקה סי' ט' הביא דברי רש"י דביצה ודקדק מלשונו דס"ל דגבי הקדש דאמירתו לגבוה כו' תכ"ד לאו כדיבור ואפילו בשהיה דעתו מעיקרא לכך והוקשה לו דזה סותר מ"ש רש"י בפ' הפועלים גבי ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות דהתנאי בטל משום דהוי מתנה עמש"ב הא לא"ה תנאו קיים הרי דאף במקדש דקי"ל דתכ"ד לאו כדיבור דמי כהקדש אפי"ה ס"ל דתנאו קיים אע"פ שנתן ואח"כ התנה אי לאו טעמא דמתנה עמש"ב ועוד הוקשה לו דאם איתא דאפילו היה בדעתו מעיקרא לכך תפסי' לשון ראשון ואמרי' דתכ"ד לאו כדיבור דמי הרי אמרו בפ' התודה דפ"א ע"ב האומר הרי עלי תודה בלא לחם דנדר ופתחו עמו הוא ואמאי לא אמרינן מכי אמר הרי עלי תודה נתחייב בה וכי הדר אמר בלא לחם לאו כלום היא ועוד הוקשה לו מההיא דאמרינן בפ"ק דר"ה ד"ו ע"א דהאומר הרי עלי תודה על מנת שלא אתחייב באחריותה אינו חייב באחריותה ולא אמרינן מכי אמר הרי עלי נתחייב באחריותה וכי הדר ואמר על מנת לאו מילתא היא ומתוך כך כתב דמ"ש רש"י בביצה מכי אמר הריני נזיר נתחייב וכי הדר אמר על מנת לאו כלום היא הכונה כמו שפי' בפרק הפועלים דמכי יהיב קדושי' אקדשה ליה וכי מתנה אחר כך לאו כלום היא משום מתנה על מש"ב והכא נמי מכי אמר הריני נזיר נתחייב וכי אמר אחר כך על מנת הוי מתנה עמש"ב.

ואנכי לא ידעתי מה תיקן הרב במה שהסיע דכונת רש"י למ"ש בסו' פ' הפועלים דמשו"ה לאו כלום הוא משום דהוי מתנה עמש"ב דסוף סוף אכתי תקשי ההיא דאומר הרי עלי תודה בלא לחם וההיא דהרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה דלא חשיב מתנה עמש"ב דמיד שאמר הרי עלי תודה או עולה נתחייב בה וכי הדר מתנה להביאה בלא לחם או שלא יתחייב באחריותה הוה ליה מתנה על מש"ב וע"כ לתרץ ולומר דלא חשיב מתנה עמש"ב כל שבא לפרש עיקר נדרו שיהיה התודה בלא לחם ושלא יתחייב באחריותה כשהתנה בכך חשיב כמקבל עליו נדבה בעלמא ואעפ"י שאמר

תחילה הרי עלי ולשון הרי עלי הוי לשון נדר היינו דוקא כשלא פי' דבריו תכ"ד דנדבה בעלמא קביל עליה אבל כשאומר הרי עלי על מנת שלא אתחייב באחריותה פרושי מפרש ללשון הרי עלי דנדבה בעלמא הוא והו"ל כאומר הרי עלי להביא קרבן זה לנדבה דכיון שפי' ואמר לנדבה פשיטא דלשון הרי עלי אינו לשון נדר ולכן באומר הרי עלי תודה בלא לחם דכי פי' ואמר בלא לחם גילה פי' דבריו שאמר הרי עלי תודה דקרבן לחוד קאמר וא"כ הו"ל נדר ופתחו עמו כמ"ש התוספות שם בפרק התודה להההיא דאומר הריני נזיר מן הגרוגרו' וכן באומר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה כיון שאמר שלא אתחייב באחריותה פירש דבריו שאמר הרי עלי דלאו לנדר קמכוין אלא לנדבה וכאומר הרי זו דמי לא כן בההיא דביצה באומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה והריני נזיר ואגלח ממעות מעשר דכיון דלא בא לפרש הלשון ראשון שאמר תחילה אלא לנדר גמור קיבל עליו להתחייב באחריותה ולכל דבר זולת שהוא מתנה עליו לצאת ידי חגיגה כל כה"ג חשיב מעמש"ב וחילוק זה מבואר בדברי התוס' בפ"ב דנזיר די"א ובכתובו' דנ"ו בההיא דהאומר הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חונייו שאכתוב לקמן בס"ד וא"כ היא גופא איכא למימר.

ולע"ד אפי' אם נאמר דכוונת רש"י ז"ל היתה לומ' דמשום תפוס לשון ראשון הוא דאמרי' דכי אמר הרי עלי תודה ואצא בה משום חגיגה דנדור ואינו יוצא ל"ק מהנך דאיכא למימר דהכא שאני שלא בא לפרש הלשון ראשון דקאמר הרי עלי תודה כו' אלא להטיל התנאי והוא נגד משמעו' הלשון שאמר תחיל' בהא הוא דאמרי' תפוס לשון ראשון אבל כשבא לפרש דבריו הראשונים כההיא דהרי עלי תודה בלא לחם והרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה ודאי דליכא למימר תפוס לשון ראשון כמבואר מדברי התוס' דפ' התודה דפ"א ע"ב ד"ה תודה יע"ש ועיין במ"ש לקמן בה' חגיגה פ"ב ה"ח בס"ד יע"ש והנה מדברי רש"י והתוס' מבואר יוצא דאפילו באומר הרי עלי תודה ע"מ שאצא בה ידי חגיגה וכן בנזיר ע"מ שאגלח ממעו' מ"ב אמרינן דנדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח ושלא כדברי הרמב"ן שכתב בס' המלחמות דכי אמר בפי' ע"מ שאצא בה ידי חגיגה וע"מ שאגלח ממעות מ"ב יוצא י"ח ומגלח ממעות מעשר וע"כ לא קאמר ר"י בשמעתין דנדור ואינו יוצא אלא כשלא אמר הדברים בלשון תנאי אבל כשאמר בל' תנאי מהני שפיר והביא ראיה מאותה ששנינו הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חונייו אם הקריבה בבית חונייו יצא יע"ש.

ולשיטת רש"י והתוס' נלע"ד דלא ק"ל מהריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חונייו שהרי כתבו התוס' ברפ"ב דנזיר די"א ע"א ד"ה דהוי מתנה דהא דלא חשיב מתנה עמש"ב

באומר ע"מ שאגלח בבית חונייו משום דמשמעות לשונו הוי בשנים משמע מקדש ואז גילח בבית חונייו לא יצא ומשמע נמי שאינו מכוין כי אם לצעורי נפשי' ואז גילח בבית חונייו יצא ונזירותיה מתלא תלי וקאי אי גילח במקדש גילה דעתו דלנזירות מעליותא איכוון ואם גילח בבית חונייו גלי מילתא דלצעורי בעלמא אכוון יע"ש והשתא משו"ה לא אמרינן התם דכי אמר הריני נזיר נתחייב בקרבנו' להביאן למקדש וכי הדר אמר ע"מ שאגלח בבית חונייו לאו מילתא היא דהתם פרושי קמפרש למילתיה דקאמר תחילה הריני נזיר דהיינו פרוש בעלמא ולאו נזירו' הכתוב בתורה קיבל עליה וכל שבא לפרש דבריו הראשונים אין כאן משום מתנה עמש"ב משא"כ בהא דשמעתין שלא בא לפרש דבריו הראשונים ס"ל דאפילו אמר ע"מ לאו כלום הוא וכמדובר לעיל ולדע' הרמב"ן דמדמי ההיא דבית חונייו לשמעתין צ"ל דס"ל דכי היכי דהתם לכתחילה אמרינן ליה שיגלח במקדש אלא שבדיעבד אם גילח בבית חונייו יצא ה"נ לכתחי' אמרי' ליה שיביא התודה ולא יצא בה ידי חגיגה וכן בנזיר אמרינן ליה שיגלח ממעות חולין ואם גילח ממעות מעשר יצא ולדעתו הכא נמי מתלא תלי וקאי נדרו ונזירותו שאם הקריב תודתו לחגיגה לא קיבל עליו תודה זו לשם נדר אלא לשם נדבה ואע"פ שאמר הרי עלי כיון שאמר ע"מ שאצא בה ידי חגיגה הוה ליה כאומר על מנת שלא אתחייב באחריותה וכההיא דאמרי' בסוף מנחות דק"ט גבי האומר הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה בבית חונייו שאם הקריבה בבית חונייו יצא דהוה ליה כאומר הרי עלי ע"מ שלא אתחייב באחריותה יע"ש ועיין למהרש"ך בנאספות סי' כ"ב שעמד מתמיה על דברי הרמב"ן דמה יענה לקושית התוס' דפ"ב דנזיר במה שהקשו בההיא דבית חונייו דהו"ל מתנה עמש"ב ועוד לדבריו דמהני תנאה היכי קתני במתני' דלכתחילה יקריבנה במקדש הא הו"ל מביא חולין לעזרה כיון דתנאו אלא ודאי עכ"ל כמ"ש התוס' בנזיר דשאני התם דלצעורי נפשיה אכוון ולא לנזירות הכתוב בתורה ונזירותי' מתלא תלי וקאי יע"ש.

ולפי מ"ש דאף הרמב"ן אזיל ומודה לדברי התוס' וכמדובר ואל תתמה על מה שלא פי' הרמב"ן דבריו בזה כיון שהרב דימה הא דביצה להההיא דבית חונייו וההיא דבית חונייו ע"כ לפרש כמ"ש התוס' בנזיר ודבריהם מבוארים באותה סוגייא דסוף מנחות דק"ט לא הוצרך לבאר כאשר יראה הרואה ומהתימא על מהרש"ך שנראה דאשתמיט מיניה סוגייא דמנחות עד שעמד מתמיה על הרמב"ן מדברי התוס' דנזיר ולא שת לבו שדברי התוס' באו מבוארים באותה סוגייא דמנחו' יע"ש וצ"ע ומיהו הא ק"ל דבאומר הרי עלי עולה ואקריבנה בבית חונייו והריני נזיר ואגלח בבי' חונייו דאמרי' שאם גילח בב"ח או אם הביא עולתו בב"ח יצא משו' דנדרו ונזירותו מתלא תלי וקאי כדאית' התם

במנחו' וכמ"ש התוס' בנזיר ומ"ש מהאומר הריני נזיר ע"מ שאהיה שותה יין ומטמא למתים ששנינו שם בפ"ב דנזיר דה"ז נזיר ואסור בכולן משום דהו"ל מתנה עמש"ב או מטעמא דכיון דקיבל עליו נזירות לשאר דברים חל עליו נזירות על כולן וכמ"ש רש"י שם וה"נ שנינו בפ"ק דנזיר הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגין הר"ז נזיר וכל דקדוקי נזירות עליו ונפ"ל בגמ' מקרא דיין ושכר יזיר יע"ש. והשתא אמאי לא אמרי' התם דהאי גברא לאו לנזירות הכתוב בתורה אכוון אלא לצערא בעלמא אכוון ולא ליתסר אלא במה שאסר עצמו עליו וליכא למימר דהתם נמי לכתחי' הוא דאמרי' ליה שיהי' נזיר מכולן כי היכי דאמרי' גבי אומר הרי עלי עולה ע"מ שאקריבנ' בבית חונייו וכן הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חונייו דלכתחילה אמרינן ליה שישמור נזירו' הכתוב בתורה ושיביא קרבנותיו ועולתו למקדש דהא ודאי ליתא דהכא סתמא תנן הר"ז נזיר וכל דקדוקי נזירו' עליו דמשמע שאם עבר ולא שמר כל דקדוקי נזירות מלקא לקי כמבואר ונראה דדוקא באומר הריני נזיר ואגלח בבית חונייו הוא דאמרינן דנזירותיה מתלא תלי וקאי ואם הביא קרבנותיו בבית חונייו אמרי' דיצא דצערא בעלמא קביל עליה והאי דקאמר הריני נזיר אינו אלא פרוש בעלמא ולא נזיר האמור בתורה ומפני שהוא מקבל עליו לשמור כל הדברים שהנזיר אסור בהן משום צערא בעלמא להכי קאמר האי לישנא דהריני נזיר אבל באומר הריני נזיר ע"מ שאהיה שותה יין ומטמא למתים וכן הריני נזיר מן הגרוגרות אם איתא דלאו לנזירות הכתוב בתורה אכוון אלא לשון פרישות ולצערא בעלמא הוא דקביל עליה לא הול"ל האי לישנא דהריני נזיר אלא הכי הול"ל הרי עלי בקונם שלא לשתות יין או שלא אוכל גרוגרות או שלא אטמ' למתים דלא שייך לשון נזירות בכה"ג כיון דלאו לנזירות הכתוב בתורה אכוון אלא ודאי מדאפקיה בהאי לישנא כונתו לנזירות הכתוב בתורה אלא שהוא רוצה להתנו' לנזירותו שלא להתחייב אלא בדברים אלו שהוא פורט ולא יותר וכיון שכן לא אמר כלום דאין נזירות לחצאין וכיון שקיבל עליו נזירות שבתורה באומרו הריני נזיר ממילא חל עליו כל דיני נזירות שוב ראיתי בס' משאת משה חי"ד סי' י"ב עמד בקו' זו שהקשינו וכעת לא יכולתי לעמוד על דבריו.

ובמקדים התנאי שאמר ע"מ שאצא ידי חגיגה הרי עלי תודה וכן על מנת שאגלח ממעות מעשר הריני נזיר דהשתא אי תפסי' לשון ראשון הרי לא נתחייב בתודה ובנזיר אלא ע"פ תנאו מבואר מדברי רש"י דתנאו קיים וכ"כ התוס' בהדייא ודוקא דקאמ' הכי אבל אי אמר איפכא ע"מ שאצא משום חגיגה הרי עלי תודה לא וכן בנזיר עכ"ל והנה אין ספק דס"ל דבמקדים התנאי תחילה דתנאו קיים אין הכונה לומר שיביא תודה ויוצא בה ידי חגיגה ושיהיה נזיר ויגלח ממעות מ"ב דמהי תיתי שנאמר לו שיביא חובתו מדבר

שבחובה מפני שהתנה כן בתחי' כיון דהו"ל מתנה על מש"ב אלא לדידהו ס"ל דבמקדים התנאי חל תנאו שפיר וכשאנו אומרים לו שאינו יכול ליפטר מקרבן חגיגה על ידי תודה זו וכן שלא יכול לגלח ממעות מעשר לא חל נדרו ונזירותו וכדאמרינן בפרק המגרש גבי האומר הרי זה גיטך על מנת שתאכלי בשר חזיר דלא תיכול ולא תתגרש ה"נ אהני תנאו שלא יחול נדרו וכן הבין בכונתם מהרש"ך ז"ל בח"ב בנאספות סימן כ"ב ומה שהוקשה לו לפ"ז מאי ראיה מייתו התוספות לדבריהם מההיא דאומר הבו ד' מאה זוזי לפלוני ולנסוב ברתי דהתם שאני דכי אמר לנסוב ברתי והבו ליה ד' מאות זוזי מצי מקיים תנאיה דנסיב ברתיה ולהכי כי לא מקיים תנאיה לא יהבינן ליה ד' מאה זוזי ואלו הכא לא מצי מקיים תנאיה שאינו בידו ולעולם לא נדור ואינו נזיר יע"ש. לק"ד ל"ק כלל דעיקר ראייתם היא מדאייתי הש"ס עובדא דההוא גברא הכא ש"מ כי הדדי נינהו וכי היכי דשאני לן בההוא עובדא בין היכא דאמר תחילה הבו ליה ד' מאה זוזי ולנסוב ברתי להיכא דאמר איפכא ה"נ שניא היא ודבר זה מבואר בטעמו ואין בזה שום דוחק וכ"כ הראב"ב בתשו' סימן רי"ד יע"ש.

ובכן יש לתמוה עמ"ש מרן כ"מ כאן שכתב וז"ל בפ"ב די"ט וכתב רש"י דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכי הדר אמר על מנת לאו מילתא היא כלומר ואי אמר איפכא על מנת שאגלח ממעות מ"ב הרי הוא נזיר ומגלח ממעות מ"ב וכן כתבו התוספו' עכ"ל ולפי מ"ש אין כונת רש"י והתוס' כמ"ש מרן כ"מ דמהי תיתי שיוכל לבט' דבר תורה ע"י תנאו דאטו מי לא סגי בלא"ה לא תהא נדור ונזיר ולא יביא חובתו ממעות מעשר ועיין עוד להרב מש"ל פ"א מהל' ק"פ הל' ג' דצ"ז ע"ב שנראה מבואר מדבריו שגם הוא הבין בכונת דברי התוספו' הללו כמו שהבין מרן כ"מ ודלא כמהרש"ך והם דברים תמוהים וצ"ע וראיתי להרב מכתב מאליהו דקע"ב ע"ב הביא מ"ש התוספות בכתובות פרק אעפ"י דנ"ו ד"ה הר"ז מקודשת למה שהוקשה להם הא דתנן במנחות דהאומר הריני נזיר על מנת שאגלח בב"ח שאם גילח בבית חוניו יצא דאמאי יצא הא הו"ל מתנה על מש"ב ותרצו בשם ר"י דלא אמרינן מתנה עמש"ב תנאו בטל אלא היכא שמתכוין לעקור מ"ש בתורה אבל התם סבור הוא שיש מצוה בבית חוניו כמו בבית המקדש ואינו מתכוין לעקור לית לן למילף מתנאי בגו"ר עכ"ל וכתב על זה וז"ל ובזה שכתבו התוספו' ניחא ההיא דפ"ב דביצה האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח ממעות מ"ב נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח ומבואר שם בדברי רש"י ותוספות והרז"ה דהטעם הוא מפני שהמעשה קודם לתנאי ואם היה התנאי קודם למע' היה התנאי קיים ואמאי הא מעמש"ב הוא אמנם ע"פ דברי התוספות שזכרנו

ניחא עכ"ל.

ותמהני טובא דאם כדבריו ז"ל דס"ל להתוספות ורש"י דההכא ליכא משו' מתנה עמש"ב דהא דהכא דמי להההיא דבית חוניו דלא מכוין לעקור ד"ת א"כ אפילו כי אקדים מעשה לתנאי נמי יהיה תנאו קיים דומיא דההיא דבית חוניו דאע"ג דאקדים מעשה ואמר הריני נזיר והרי עלי עולה על מנת שאגלח בבית חוניו ושאביאנה בבית חוניו שאם הביאה בבית חוניו יצא וכמו שכן הוא דעת הרמב"ן בספר המלחמות אלא ע"כ לומר כמ"ש לעיל דלדידהו ז"ל ס"ל דהא דהכא לא דמי להההיא דבית חוניו משו' דהתם כי אמ' הרי עלי עולה ע"מ שאביאנ' בבית חונייו וכן באומר הריני נזיר על מנת שאגלח בבית חונייו אין כאן נדר ואין כאן נזירות כמ"ש התוספות שם וכדאיתא התם במנחות דק"ט דתנאי זה הוי כאומר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה דדורון בעלמא קביל עליה וכן כשאמר הריני נזיר כשהתנה לגלח בבית חונייו חשיב כאומר בפי' דצערא בעלמא קביל עליה כדרך שהנזיר מצטער ולאו לנזירות הכתוב בתורה קא מכוין אבל הכא באומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה כיון דקביל עליה להביא קרבן בלשון נדר ומתחייב הוא בכל דבר של נדר זולת שרוצה לצאת בה ידי חגיגה וכן בנזיר מקבל עליו כל דיני נזירות שבתורה זולת שרוצה להביא קרבנותיו ממעות מעשר הוה ליה מתנה עמ"ש בתורה בהדיא ומה"ט ס"ל דאין בידו להתנות עמש"ב וכיון שכן מה לי אם התנאי קודם למעשה או מעשה קודם לתנאי כיון שיש בזה משום מתנה ע"מ שכתו' בתורה אפי' כי אתני תחילה לא מהני תנאו לעשות היפך מש"ב דסוף סוף הרי קבל עליו נדר האמור בתורה ונזירות האמור בתורה וקי"ל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אלא ודאי שלדעת התוס' ורש"י והרז"ה דס"ל הכא דכי אמר הרי עלי תודה אפי' אמר ע"מ שאצא בה ידי חגיגה והריני נזיר ע"מ שאגלח ממעות מ"ב דלא מהני תנאו דלא כשיט' הרמב"ן דס"ל דהאומר על מנת בפי' מהני תנאו עכ"ל דלא מדמו הא דהכא להההי' דבית חונייו אלא ס"ל דהכא יש בו מתנה עמש"ב ומה"ט לא מהני תנאו אלא דס"ל דיש חילוק בין מתנה תחילה לשאינו מתנה תחי' דבמתנה תחילה אהני תנאו שלא יחול עליו נדרו ונזירותו דאדעת' דהכי לא נדר משא"כ במתנה לבסוף לא מהני תנאו כלל דתפסינן לשון ראשון וכי מתנה בתר הכי לאו מידי הוא.

ובעיקר דברי התוס' הללו דפרק אעפ"י דף נ"ו שכתבו בשם ר"י דההיא דבית חונייו לא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה מפני שאין זה מכוין לעקור דבר מן התורה דחשב שיש מצוה בבית חונייו כמו בבית המקדש לפע"ד לא זכיתי להבין כונתם דמי הביאם ז"ל לחלק בכך מאחר שהקדימו וכתבו דלהכי אם גילח בבית חונייו יצא משום דהאי

גברא לצעורי נפשיה קא מכוין ואם יקריב אחר כך בבית חוניו גילה דעתו דלא הוי נזיר אלא צערא בעלמא קביל עליה אם כן מאי קא ק"ל תו דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ומה מתנה על מה ש"ב איכא הכא כיון דלאו בנזירות הכתוב בתורה קמכוין זה ולפי מה שעלו לחלק דהכא לא חשיב מתנה עמש"ב משום דלא מכוין לעקור דבר מן התורה לא הוה צריך הש"ס במנחות דק"ט למימר דמשום הכי אם גילח בבית חוניו יצא משו' דהאי גברא לצערא בעלמא אכוון אלא הכי הוה ליה למימר דכיון דלא חשב לעקור דבר מן התורה תנאו קיים ויצא. ובפ"ק דנזיר די"א הוקשה להם להתוספות בההיא דבית חוניו דהוי מתנה עמש"ב וניחא להו דהתם לא חשי' מתנה עמש"ב משום דלצערא בעלמא אכוון ולא הוצרכו לומר דמש"ה הוי מתנה עמש"ב משום דלא מכוין לעקור יע"ש שוב חפשתי ומצאתי להרב מחנה אפרים בהל' מלוה סימן ל"ט דצ"ז ע"ג עמד מתמיה בזה ע"ד התוספות וראיתי לו שהקשה עוד בדבריהם מההיא דפרק המגרש דפ"ג ע"א שאמרו נענה רבי טרפון ואמר הרי שהלכה ונשאת לאחיו של זה שנאסרה עליו ומת בלא בנים לא נמצא זה עוקר דבר מן התורה אלא מתנה כו' מי קאמר לה לא סגי דלא מנסבא לאחוה דההוא גברא כו' יע"ש משמ' דאי הוה מתנה הכי הוי מתנה עמש"ב ואמאי הא כשמתנה זה לא אסיק אדעתיה שימות בלא בנים ותיפול קמי יבם והכי אמרי' גבי יבמה שנדר' הנאה מן היאודים כו' עכ"ל ואשתמי' מיניה מ"ש הרשב"א בחי' שם בפרק המגרש וז"ל מתנה מי קאמר לה משמע דאי אמר לה הכי הו"ל מתנה על מש"ב וכגון דאמר לה על מנת שתנשאי לראובן ולא תנשאי לשמעון אחיו ואי הוה אמר לה הכי פשיטא לן טפי דקשיא עליה דר"א דאמר הרי זה מגורשת ותמה על עצמך אי מתנה עמש"ב הוא אדרבא בין לר"א בין לרבנן ליהוי גיטא ותשתרי אפילו להאי דהא הו"ל מתנה עמש"ב והתנאי בטל והמעשה קיים וי"ל דאפילו התנה עליה על מנת שתנשאי לראובן ולא תנשאי לשמעון אחיו ואפילו הכי בכי הא לא קרינן ליה מתנה על מה שכתוב בתורה דמי קאמר לה לא סגי דלא מנסבא לפלוני לא תנסוב ולא תתגרש וכדאמרינן לקמן גבי על מנת שתאכלי בשר חזיר כו' אלא דאכתי קשה דאם כן מאי קא קשיא ליה לר' טרפון אין זה כריתות דהא בעל מנת שתאכלי בשר חזיר דתניא אכלה הרי זו מגורש' וכו' וליכא מאן דפליג אמאי לא אמרינן אכלה נמצא דעוקר דבר מן התורה ואין זה כריתות וכל דכן הוא וכו' וי"ל דכל היכא דקא עקר בתנאו מה שכתוב בתורה לא חשבינן ליה כריתות דלא אמרה תורה שלח לתקלה וכו' ומיהו עוקר ממש לא חשבינן ליה דנימא מתנה עמש"ב הוא ותנאו בטל דהא אי בעי לא מנסבא להאי ולא מעקרא מצוה כו' ובתוספתא ובירושלמי גרסינן מתנה על מה שכתוב בתורה הוא והתנאי בטל

והמעשה קיים וכו' ונראה דלא מתנה ממש קאמר אלא הכי פירושו נמצא זה במעשהו כמתנה על מה שכתוב בתורה כלומר דמבטל וכל מעשה שמבטל מש"ב מעשהו בטל עכ"ל מעתה אין מקום לקושית הרב מחנה אפרים כלל דהתם לאו משום דאיהו מכוין לעקור דבר מן התורה הוא דאמרינן דהו"ל מתנה עמש"ב דמי סגי ליה דלא תנסוב ליה לא תתגרש ולא תנסוב כי ההיא דעל מנת שתאכלי בשר חזיר כמ"ש הרשב"א זלה"ה ומתנה על מה שכתוב בתורה דקאמר הש"ס לאו דוקא אלא דחשיב כמתנה כיון דעל ידי מעשה זה אתי לבטל מש"ב דלא אמרה תורה שלח לתקלה ולהכי לא הוי גט ואם כן גבי נזיר על מנת שאגלח בבית חונייו כתבו התוספות שפיר דלא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה לומר שיהיה התנאי בטל ומעשה הנזירות קיים כיון דלא מכוין לעקור דבר מן התורה והכא ליכא למימר שעל ידי מעשהו אתי לבטל דבר מן התורה כההיא דעל מנת שלא תנשאי לפלוני דהכא אדרבא כי אמרינן דמעשהו בטל לא חל עליו נזירות כלל ומה"ט אמרינן שם עבר והקריב בבית חוניו יצא ולכתחילה לא מחייבינן להיות נזיר ושיקריב קרבנותיו במקדש וליכא ביטול דבר מן התורה הכא כלל ודוק.

ושוב ראיתי בספר קרית מלך רב בפרק ו' מה' אישות סוף הל' ג' דס"ד ע"ג שעמד על קושיא זו של הרב מר אביו וכתב וז"ל ולע"ד ק"ל ע"ד דמה מק' ותלמו' דהוי עוקר או מתנה על מה שכתוב בתורה הלא כיון שהוא מתנה עמש"ב תנאו בטל והוי גט כריתות לגמרי. אמנם לפי דברי התוס' ניחא עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו איך ע"פ דברי התוס' הללו יתיישב קושיא זו והוא לא זכר דברי הרשב"א בחי' ובמה שהק' עוד על דברי התוס' דפרק אעפ"י הרב מחנה אפרים בה' אישות שורש מתנה על מה שכתוב בתורה עמדתי על דבריהם יעש"ב. והנה רבינו בפרק ב' מה' חגיגה כתב וז"ל האומר הרי עלי תודה שאצא בה ידי חגיגה חייב להביאה ואינו יוצא ידי חגיגה והשיג עליו הראב"ד דבספרים שלנו לא גרסינן שאצא בה אלא ואצא דלאו כל כמיניה לצאת בה אע"ג דמפרש אבל אמר שאצא יכול להתנות אדעתא דהכי נדר עכ"ל ומרן כ"מ כתב דגירסת רבינו שאצא ואעפ"כ אינו יוצא דכיון שאמר הרי עלי נתחייב בתודה וכי הדר אמר שאצא בה י"ח לאו כל כמיניה לצאת בו אע"ג דמפרש דוגמא לדבר מה ששנינו בפ' התודה האומר הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין ובזה נסתלקה השגת הראב"ד עכ"ל והקשה הרב הנז' דמה זו ראיה מצא הרב מההי' דתודה ולחמה דהתם ודאי אזיל ומודה הראב"ד כיון שאמר ולחמה בוי"ו אבל הכא לגירסת רבינו השיג עליו דמהני תנאו שפיר יע"ש.

ולק"ד הדבר מבואר דאע"ג דהתם קאמר ולחמה בוא"ו מ"מ כיון שהן שני דברים נפרדים

קרבן ולחם ואיהו קא מפרש בשעת נדרו תודה מן החולין ולחמה מן המעשר התם ודאי הוה ליה כאומר שלחמה מן החולין וז"ש מרן ודוגמא לדבר כו' כלומר דהתם ודאי יודה הראב"ד דאע"ג דאמר בוא"ו הו"ל כמתנה ואפילו הכי לא מהני תנאו מהטעם שכתב מרן כנלע"ד ועיין בספר קול יעקב בחי' לי"ט יע"ש. עוד ראיתי להרב משפט צדק שם דס"ז ע"ב דהוקשה לו דאמאי לא פשיט הבעיא ר"ל מאותה ששנינו במנחות הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין דאע"פ שפי' בהדיא שתביא לחמה מן המעשר לאו מלתא היא דכיון דאמר הרי עלי נתחייב להביא מן החולין כו' וכמ"ש רש"י ותוספות שם וכתב ואיברא דלפי מה שפי' רש"י דבאומר על מנת קא בעי ר"ל הגם שאין הכרח בגמרא קא בעי שפיר משום דבההיא דמנחות ליכא תנאי דע"מ יע"ש. ולע"ד לא כיוון רש"י לומר דבאומר על מנת קא מבעיא ליה לר"ל אלא שהוא ז"ל סבור דלשון זה דואצא בה ידי חגיגה חשיב כאומר על מנת ואם כן הדרא קושיית הרב לדוכתא דתפשוט לה מההיא דמנחות ולק"ד לא קשיא מידי דשאני התם דעיקר הקרבן הרי נתחייב להביאו מן החולין כמו שנדר והלחם נגרר אחר הקרבן ולהכי חשיב כחוזר מדבורו הראשון באומרו ולחמה מן החולין אבל הכא שהוא מתנה על עיקר הקרבן להפטר בו ידי חגיגה אפשר דמהני תנאו דהוה ליה כאומר הרי עלי תודה על מנת שלא אתחייב באחריותה וכאלו אמר הרי עלי תודה מן המעשר דשנינו שם בפרק התודה דיביא כמו שאמר ועל זה השיבו ר"י דנדור ואינו יוצא דלא דמי להנך דהכא כיון שלא התנה אלא להפטר בו ידי חגיגה דוקא ותו לא אכיל אבל מחייב הוא באחריו' ושלא להביאה מן המעשר נמצא דלשון הרי עלי שאמר תחילה הוא חיוב גמור וכיון שכן לא מצי להתנות על דבר שבחובה להביאו מדבר שבחובה ולא מן החולין דהו"ל מתנה עמש"ב וכמדובר כל זה לעיל.

אמנם זו היא שיטת התוס' ורש"י והרז"ה ורבינו לדעת מרן כ"מ אך דעת הרמב"ן במלחמות והראב"ד דכל שאמר בפירוש על מנת הוה ליה כאומ' על מנת שלא אתחייב באחריותה וכאומר על מנת להביאה מן המעשר ולדעת הראב"ד אף באומר שאצא בה ידי חגיגה חשיב כאומר על מנת בפירוש דמהני תנאו ועיין בספר קול יעקב בחידושי ההלכות ד"ד ע"ד ובספר רוח אליהו ד"ח ע"א וד"ט שעמדו בזה יע"ש.

הלכה יז

שהדברים אלו הן ספק ואם הביא זבחיו לא עלו לו. וכתב מרן בכ"מ שם שיש לחוש שדמי הזאות קרבן חובה הוא חלוק מדמי הזאות קרבן נדבה ומהר"ח אלפאנדארי בספר בני חיי תמה עליו בזה היכן מצא חילוק זה ואני תמיה עליו היכן מצא שאינו כן שהרי

כשהוא חובה הוא מקריבו לשם חטאת ואשם שהם קרבנות של נזיר וכשהוא נדבה הוא מקריבו לשם עולה ושלמים וכבר שנינו בפי' שהחטאות הם ד' מתנות על ד' קרנות משא"כ במתנות דעולה ושלמים שהן ב' שהן ד' עיין בפרק איזהו מקומן ועיין להרע"ב בסוף נגעים שכתב כן ועיין להתוס' בקדושין דנ"ה ע"ב ד"ה דלמא אלא שעל דברי מרן בכ"מ יש לתמוה דאם איתא דחילוק הזאות מעכבות מאי האי דפרכינן בפסחים גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן כו' וניתי כל חד וחד ויתנו כו' כיון דאיכא חי' בהזאו' בין הזאות דקרבן חובה דפסח להזאות דקרבן נדבה שהן עולות ושלמים שהפסח הם במתנה אחת והשלמים והעולות לב' מתנות שהן ד' וכעת צ"ע ועיין להרע"ב בסוף מס' נגעים שכתב בהדייא דחילוק המתנות מעכבת וכדברי מרן כ"מ יע"ש ויש עוד לעמוד בזה וכעת אין הפנאי מסכים עמי ועיין בהשג' הראב"ד ז"ל בסוף ה' תמורה דס"ל דחילוק הזאות מעכבת.